

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

17/06/2020

A1.α.

1. Λάθος (Αί μὲν τοίνυν ἄλλαι ἀρεταὶ καλούμεναι ψυχῆς κινδυνεύουσιν ἐγγύς τι εἶναι τῶν τοῦ σώματος –τῷ ὄντι γὰρ οὐκ ἐνοῦσαι πρότερον ὕστερον ἐμποιεῖσθαι ἔθεισι καὶ ἀσκήσεσιν – ἢ δὲ τοῦ φρονῆσαι παντὸς μᾶλλον θειότερου τινὸς τυγχάνει, ὡς ἔοικεν, οὔσα)
2. Λάθος (ἢ δὲ τοῦ φρονῆσαι παντὸς μᾶλλον θειότερου τινὸς τυγχάνει, ὡς ἔοικεν, οὔσα, ὃ τὴν μὲν δύναμιν οὐδέποτε ἀπόλλυσιν, ὑπὸ δὲ τῆς περιαγωγῆς χρησίμων τε καὶ ὠφέλιμον καὶ ἄχρηστον αὖ καὶ βλαβερὸν γίνεται.)
3. Σωστό (τούτου τοίνυν αὐτοῦ τέχνη ἂν εἴη, τῆς περιαγωγῆς, τίνα τρόπον ὡς ῥᾶστα τε καὶ ἀνυσιμώτατα μεταστραφήσεται // Τούτου τοίνυν αὐτοῦ τέχνη ἂν εἴη, τῆς περιαγωγῆς, τίνα τρόπον ὡς ῥᾶστα τε καὶ ἀνυσιμώτατα μεταστραφήσεται, οὐ τοῦ ἐμποιεῖσθαι αὐτῷ τὸ ὄραν, ἀλλ' ὡς ἔχοντι μὲν αὐτό, οὐκ ὀρθῶς δὲ τετραμμένῳ οὐδὲ βλέποντι οἷ ἔδει, τοῦτο διαμηχανήσασθαι.)

A1.β.

1. Η αντωνυμία σφεῖς αναφέρεται στο «τινές ἐπαγγελλόμενοι».
2. Η αντωνυμία ᾧ αναφέρεται στον ὄρο «τό ὄργανον».

B1

Προκειμένου να στηρίξει την προηγούμενη θεωρία του για τη μάθηση, ο Σωκράτης χρησιμοποιεί μια παρομοίωση, που την αντλεί από τον τρόπο λειτουργίας του ανθρώπινου οργανισμού, ώστε η αίσθηση της ὄρασης να του παράσχει την ὄσο το δυνατόν καλύτερη θέαση του φωτός, ὅταν ἔχει προηγηθεῖ ἡ παραμονή του στο σκοτάδι. Το μάτι, αν δεν εἶναι δυνατόν να ατενίσει διαφορετικά το φως, πρέπει να στραφεί με ολόκληρο το σῶμα ἀπὸ τον σκοτεινὸ χώρο πρὸς τον φωτεινὸ, για να πλημμυρίσει ἡ φύση του ἀπὸ το φως. Παρόμοια καὶ τὸ ὄργανο τῆς μάθησης τοῦ ἀνθρώπου πρέπει να στραφεί μαζί με ὅλη τὴν ψυχὴ ἀπὸ τον χώρο του γίνεσθαι («ἐκ τοῦ γιγνομένου») πρὸς τον χώρο του εἶναι («εἰς τὸ ὄν») καὶ να καταφέρει να φτάσει να αντικρίσει τον πιο φωτεινὸ χώρο του («τοῦ ὄντος τὸ φανότατον»), καὶ μάλιστα να παραμείνει σε αὐτὸ τον χώρο ὥσπου να ἀποκτήσει τὴ δύναμη να ἀντέχει τὴ θεὰ του («ἕως ἂν εἰς τὸ ὄν καὶ τοῦ ὄντος τὸ φανότατον δυνατὴ γένηται ἀνασχέσθαι θεωμένη»). **Προηγείται ἡ λέξη «φανός» που σημαίνει «φωτεινός, λαμπρός». Ἡ λέξη σκοτώδης, που ακολουθεῖ, εἶναι ἀντίθετη. Ἡ συνηθισμένη στον Πλάτωνα ἀντίθεση**

ανάμεσα στο φως και το σκοτάδι λειτουργεί συμβολικά για την αντίθεση παιδείας – απαιδευσίας (έλλειψη παιδείας). Το φως στην πλατωνική αλληγορία του σπηλαίου και η πηγή της υπέρτατης μορφής του, ο Ήλιος, αποδίδουν συμβολικά την αλήθεια, κατ' άλλους και την Ιδέα του Αγαθού, τον Λόγο ή τις Ιδέες. **Ο όρος «άγαθόν» στις αναφορές του Πλάτωνα έχει πολλές σημασίες · εδώ να τονιστεί μόνο ότι ο φιλόσοφος ταυτίζει το αληθινά υπαρκτό με το αγαθό, ακριβέστερα με την Ιδέα του Αγαθού.** Ο δεοντολογικός χαρακτήρας στη διατύπωση επανέρχεται με τη χρήση του ρηματικού επιθέτου «περιακτέον», ώστε να δοθεί έμφαση στην αναγκαιότητα της μεταστροφής της ψυχής.

Αξίζει να αναφερθούμε και στη μετοχή «τό ὄν». Θα κατανοήσουμε καλύτερα αυτήν την ουσιαστικοποιημένη μετοχή του εἰμί, αν σκεφτούμε ότι αποδίδει την υπαρκτική σημασία του ρήματος. Το ὄν είναι το υπαρκτό. Η αναζήτηση του αληθινά υπαρκτού αποτέλεσε εξ αρχής για τη φιλοσοφία μέγα ερώτημα, το λεγόμενο οντολογικό ερώτημα: τὸ πάλαι τε καὶ νῦν καὶ ἀεὶ ζητούμενον καὶ ἀεὶ ἀπορούμενον, τί τὸ ὄν (Αριστοτέλης, Μετὰ τὰ φυσικά 1028b2-4). Αυτό που υπάρχει πραγματικά είναι μόνο οι Ιδέες, όχι τα αισθητά. Οι Ιδέες ανήκουν στον κόσμο του εἶναι , ενώ τα αισθητά στον κόσμο του γίνεσθαι. Ο δεύτερος κόσμος είναι ο κόσμος της καθημερινής ζωής και των αισθητικών εμπειριών, που χαρακτηρίζεται από παροδικότητα και αλλαγή. Ο πρώτος κόσμος είναι ο κόσμος των Ιδεών που χαρακτηρίζεται από μονιμότητα και σταθερότητα. Οι δύο κόσμοι είναι απόλυτα χωρισμένοι ο ένας από τον άλλον, αλλά επικοινωνούν μεταξύ τους. Ο κόσμος του γίνεσθαι ορίζεται από τον κόσμο του εἶναι. Η ψυχή, κατά τον Πλάτωνα, ανήκει σε μια τρίτη οντολογική κατηγορία, και διαθέτει την ικανότητα να αντιλαμβάνεται και τους δύο παραπάνω κόσμους. Η παιδεία ορίζεται ως μια τέχνη της περιαγωγής της ψυχής («τέχνη ἄν εἴη , τῆς περιαγωγῆς»), μια τέχνη που θα βοηθήσει την ψυχή να στραφεί όσο το δυνατόν πιο εύκολα και πιο αποτελεσματικά στον κόσμο των Ιδεών, αποστρεφόμενη από ό, τι μεταβλητό και ασαφές παρέχουν οι αισθήσεις. Η επιτυχία του έργου της παιδείας έχει ως βασική προϋπόθεση την επίγνωση πως το ζητούμενο δεν είναι να εμφυτευτεί εντός της ψυχής η ικανότητα προσέγγισης και αντίληψης του νοητού κόσμου («οὐ τοῦ ἐμποιῆσαι αὐτῶ τὸ ὄραν»), εφόσον η ψυχή ήδη τη διαθέτει («ὡς ἔχοντι μὲν αὐτό»), αλλά η μεταστροφή της, εφόσον η άγνοια και η απαιδευσία της συνίστανται στο ότι δεν είναι σωστά προσανατολισμένη, ώστε να μπορεί να αντικρίζει, να αντιλαμβάνεται και να διακρίνει ό, τι ανήκει στο νοητό κόσμο («οὐκ ὀρθῶς δὲ τετραμμένω οὐδὲ βλέποντι οἷ ἔδει»). Η παιδεία πρέπει να μηχανευτεί τρόπους ώστε να αλλάξει ο προσανατολισμός της ψυχής («τοῦτο διαμηχανήσασθαι»).

Η λέξη «περιαγωγή» έχει φιλοσοφική βαρύτητα, διότι δείχνει πως η γνώση και η παιδεία, καθώς στρέφεται στον κόσμο, οφείλει να έχει πάντα καθολικό χαρακτήρα και να μην εξαντλείται σε προσέγγιση από μία επιμέρους οπτική γωνία. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η χρήση του δεοντολογικού ρηματικού επιθέτου περιακτέον, το οποίο όμως δεν προτρέπει απλώς σε μια ευρύτερη θέαση αλλά αποβλέπει σε μια μεταστροφή της ψυχής από τον κόσμο των αισθήσεων προς τον κόσμο των Ιδεών. Πρόκειται, όπως και στην περίπτωση της παιδείας, για μια στροφή όλης της ύπαρξης προς τον «ἥλιο», προς το

αγαθό –για μια επώδυνη πορεία. Λίγο παρακάτω (521d) ο Πλάτων θα ονομάσει την άνοδο της ψυχής προς το όντως Ον, «μεταστροφή / επιστροφή της ψυχής από μια νυχτερινή μέρα στην αληθινή μέρα» –και αυτή είναι η «αληθινή φιλοσοφία».

B2. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, ο Σωκράτης έχει ήδη περάσει από την αφήγηση της αλληγορίας του σπηλαίου στην ερμηνεία της. Εστιάζει στο πρόβλημα της παιδείας, το οποίο άλλωστε αποτελεί κεντρικό θέμα της Πολιτείας.

Αποδομεί αρχικά τους επαγγελματίες της εκπαίδευσης (**σφεῖς**), οι οποίοι υποστηρίζουν πως οι ψυχές των ανθρώπων είναι κενές από γνώση και πως οι ίδιοι έχουν την ικανότητα να βάζουν μέσα στις ψυχές τους τη γνώση, σαν να έβαζαν μέσα σε τυφλούς οφθαλμούς τη δυνατότητα της όρασης.

Η προσέγγιση της παιδείας γίνεται κατ' αρχάς αρνητικά· ο Σωκράτης αναφέρεται στο τι δεν είναι παιδεία, κατά τη γνώμη του, και καλεί τον συνομιλητή του να συμφωνήσει μαζί του. Οι επαγγελματίες της εκπαίδευσης υποστηρίζουν πως δεν υπάρχει εκ των προτέρων κάποια γνώση στις ψυχές των ανθρώπων, αλλά πως, χάρη στη δική τους διδασκαλία (**σφεῖς ἐντιθέναι**), δημιουργείται και υφίσταται η γνώση στις ψυχές των μαθητών τους.

Ο Πλάτων δεν πιστεύει ότι ο άνθρωπος αποκτά τη γνώση ως πληροφορία που λαμβάνει χώρα έξωθεν, αλλά ότι την ανακαλύπτει και την παράγει μέσα του. Γι' αυτό και αυτήν την έντονα βιωματική γνωστική διαδικασία την ονομάζει συμβολικά ἀνάμνησιν (Φαίδων 76a).

Ο απορριπτικός τόνος της κρίσης του Σωκράτη διαφαίνεται με τη χρήση της φράσης «*φασί δε που*». Ο λόγος του διαποτίζεται με λεπτή ειρωνεία και αμφισβήτηση των υποσχέσεων των κατ' επάγγελμα δασκάλων και πιθανότατα των σοφιστών, οι οποίοι είχαν αναλάβει σε μεγάλο βαθμό την εκπαίδευση των νέων της Αθήνας.

Με την επαναληπτική χρήση της πρόθεσης *ἐν* (*ἐνούσης, ἐντιθέναι, ἐντιθέντες*) αναδεικνύεται ο εσωτερικός και βιωματικός χαρακτήρας της γνώσης, τον οποίο οι ίδιοι ακυρώνουν με τον τρόπο που διαχειρίζονται τα θέματα της παιδείας. Αντίθετα, για τον Πλάτωνα, αν η γνώση έχει ως στόχο τη σύλληψη της αλήθειας, τότε στοχεύει στην άρση της λήθης (ἀ-λήθεια). «Γνωρίζω» με άλλα λόγια σημαίνει ξαναθυμάμαι. Κατά τον Πλάτωνα μετά την περιαγωγή της ψυχής μας στους ουράνιους τόπους όπου είχε την ευκαιρία να γνωρίσει τις ιδέες, συντελέστηκε το γεγονός της φυσικής μας γέννησης. Τότε η ψυχή μας εισήλθε στο σώμα μας (: ο τάφος της ψυχής). Το γεγονός αυτό στάθηκε η αιτία, ώστε να ξεχάσουμε τις ιδέες. Η λήθη αυτή παγιώνεται κάτω από το βάρος των πλαστών εντυπώσεων με τις οποίες τροφοδοτούν την ψυχή μας οι αισθήσεις μας για τα πράγματα που υπάρχουν γύρω μας.

Η χρήση της παρομοίωσης/αναλογίας έχει ως στόχο να δείξει το ανέφικτο και άτοπο των υποσχέσεων των σοφιστών αφενός, κι αφετέρου είναι ιδιαίτερα προσφιλής στον Πλάτωνα η σύνδεση της παιδείας με το φως και της απαιδευσίας με το σκοτάδι. Έτσι, καταδεικνύεται και η αντίθεση πεπαιδευμένου και απαιδευτού.

B3

1 – α

2- γ

3- β

4 – β

5 – γ

B4. α.

φανόν – φάσμα

άνασχέσθαι – ανακωχή

περιακτέον – άξονας

τετραμμένω - ανατροπή

έντιθέντες – παρακαταθήκη

άπόλλυσι – απώλεια

(περισσεύουν από τη Β στήλη οι λέξεις : τρυφερός, απόλυση)

getooclass

B4. β.

Οι επικεφαλής του Υπουργείου εργασίας πραγματοποίησαν προς όφελος των εργαζομένων όσα **επαγγέλλονταν** (= υπόσχονταν) πριν τις εκλογές.

Η ιατρική **επιστήμη** (= γνωστικός κλάδος) έχει σημειώσει θεαματική πρόοδο την τελευταία δεκαετία.

Εναλλακτικά

Στο πλαίσιο των τηλεοπτικών εκπομπών, η αστρολογία πλέον έχει αναχθεί σε **επιστήμη**. (= υπερβολικός χαρακτηρισμός για ορισμένη δραστηριότητα ή σύνολο εμπειρικών γνώσεων).

B5.

Ο Α. Δελμούζος στο συγκεκριμένο κείμενο αναπτύσσει τα οφέλη που έχει η παιδεία τόσο στον άνθρωπο αλλά και στην κοινωνία. Μεταξύ άλλων γράφει ότι η ψυχική καλλιέργεια και ελευθερία, ως σκοποί της παιδείας, δεν έρχονται έτοιμα απ' έξω αλλά αποτελούν αποτέλεσμα προσωπικής προσπάθειας όσο απελευθερώνεται ο άνθρωπος από την ύλη. Στο ίδιο πνεύμα, ο Πλάτων ορίζει την παιδεία ως περιαγωγή, ως μεταστροφή δηλαδή της ψυχής από τον αισθητό στο νοητό κόσμο (έκ τοῦ γιγνομένου περιακτέον εἶναι, ἕως ἄν εἰς τὸ ὄν καὶ τοῦ ὄντος τὸ φανότατον δυνατὴ γένηται ἀνασχέσθαι θεωμένη) και όχι ως μια διαδικασία με την οποία η γνώση εισάγεται έξωθεν στην ψυχή του δέκτη της. Άλλωστε ο Πλάτων υποστηρίζει ότι η γνώση δεν είναι κάτι επιφανειακό αλλά μια εσωτερική λειτουργία (ἀνάμνησις). Επίσης, η απελευθέρωση του ανθρώπου από την ύλη, η ψυχική και ηθική καλλιέργεια, ως ζητούμενο της παιδείας, σύμφωνα με τον Δελμούζο, είναι κάτι που εξαρτάται από τη δύναμη που διαθέτει κάποιος, η οποία με τη σειρά της ορίζεται από τα γόνιμα στοιχεία που έχει μέσα του. Αντίστοιχα, σύμφωνα με τον Πλάτωνα, μέσα στην ψυχή υπάρχει η αρετή της φρόνησης, η λογική ικανότητα, μία δύναμη δηλαδή η οποία με τη σωστή κατεύθυνση (περιαγωγή) μπορεί να αποβεί ωφέλιμη και χρήσιμη για τον άνθρωπο, ώστε να τον κάνει τελικά ενάρετο.

Γ1

Εάν λοιπόν κάποιος με ρωτούσε· Αλήθεια και, αν κάποιος αδικεί την πόλη λες/υποστηρίζεις ότι πρέπει και προς αυτόν να είμαστε φιλικόι; Δε θα το έλεγα/ υποστήριζα· Αλλά περισσότερο υποστηρίζω/ λέω ότι πολύ πιο γρήγορα θα μπορούσαμε να τιμωρήσουμε αυτούς, εάν δεν αδικούσαμε κανέναν· γιατί δε θα μπορούσαν να έχουν κανένα σύμμαχο.

Γ2

Στο δοθέν κείμενο, ο Ξενοφών κάνοντας μια αναδρομή στο παρελθόν και συνδέοντας την οικονομική ευημερία της Αθήνας με τα αγαθά της ειρήνης, παραθέτει αντιθετικά τα πλεονεκτήματα της ειρήνης και τα μειονεκτήματα του πολέμου. Πιο συγκεκριμένα, σε περίοδο ειρήνης εισρέουν χρήματα στις πόλεις (**«τό τε παλαιὸν ἐν εἰρήνῃ μὲν πάνυ πολλὰ χρήματα εἰς τὴν πόλιν ἀνενεχθέντα»**), σε αντίθεση με τον πόλεμο κατά τη διάρκεια του οποίου όλα αυτά δαπανώνται (**«ἐν πολέμῳ δὲ πάντα ταῦτα καταδαπανηθέντα'»**). Μάλιστα, σε περίοδο πολέμου όχι μόνο μειώνεται η εισροή εσόδων, αλλά χάνονται και τα ήδη υπάρχοντα (**«διὰ μὲν τὸν πόλεμον καὶ τῶν προσόδων πολλὰς ἐκλιπούσας καὶ τὰς εἰσελθούσας εἰς παντοδαπὰ [πολλὰ] καταδαπανηθείσας»**). Αξιοσημείωτο είναι, όπως αναφέρει, ότι στις θαλασσοκρατούμενες περιοχές που στηρίζονται στο εμπόριο και στη ναυτιλία, μία εκ των οποίων είναι και η πόλη της Αθήνας, τα έσοδα βρίσκονται στα χέρια των πολιτών και οι ίδιοι μπορούν να τα διαχειριστούν, όπως θέλουν (**«ἐπεὶ δὲ εἰρήνη κατὰ θάλατταν γεγένηται, ἠΰξημένας τε τὰς προσόδους, καὶ ταύταις ἐξὸν τοῖς πολίταις χρῆσθαι ὅ τι βούλονται»**). Μέσα από αυτές τις αναφορές, λοιπόν, εξάίρεται η ειρήνη σε αντιδιαστολή με τον πόλεμο, μέσω της οποίας διεκδικείται πιο εύκολα το δίκαιο εφόσον δεν έχουν εχθρούς, ενώ οι εχθροί αποδυναμώνονται, καθώς δεν θα έχουν συμμάχους.

Γ3.

α.

ἐκλιπούσας: ἐξέλειπες

τὰς εἰσελθούσας: εἰσῆεις / εἰσῆεισθα

τὰς καταδαπανηθείσας: κατεδαπανῶ

β.

μᾶλλον: μάλα, μάλιστα

θαῖπτον: ταχύ / ταχέως (τάχα), τάχιστα

γ.

τις: τισί(ν)

τὰς προσόδους: αἱ πρόσοδοι

τοῖς πολίταις: ὧ πολῖται

Γ4.α.

ἢ εἰρήνην = β' ὀρος σύγκρισης που εκφέρεται με ἢ και ομοιόπτωτα με το α' ὀρο «πόλεμον» , εξαρτάται ἀπό τον συγκριτικό βαθμό «κερδαλεώτερον», υποκείμενο στο ειδικό ἀπαρέμφατο «εἶναι» (ετεροπροσωπία)

ταῦτα = υποκείμενο στο ρήμα «ἄν κριθείη», αττική σύνταξη

τῶν προσόδων = ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός, γενική διαιρετική στον ὀρο «πολλάς»

ἄγειν = υποκείμενο στο ἀπρόσωπο ρήμα «χρή», τελικό ἀπαρέμφατο (ετεροπροσωπία)

Γ4.β.

ἀνενεχθέντα = κατηγορηματική μετοχή που ἀναφέρεται / συνημμένη στον ὀρο «χρήματα» μέσω του ρήματος «εὐρήσει»

Γ4.γ.

«πῶς ἄν ἄμεινον ταῦτα κριθείη» = Δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ἐρωτηματική πρόταση. Λειτουργεῖ ως ἀντικείμενο στο ρήμα «οὐκ οἶδα» της πρότασης ἀπό την ὀποία εξαρτάται.

ΠΡΟΑΙΡΕΤΙΚΑ: μερικής ἀγνοίας, εἰσάγεται με το ἐρωτηματικό ἐπίρρημα «πῶς»

«ὡς χρή καὶ πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν» = Δευτερεύουσα ονοματική ἐιδική πρόταση. Λειτουργεῖ ως ἀντικείμενο στο ρήμα «λέγεις» της πρότασης ἀπό την ὀποία εξαρτάται.